

PEDAGOGIJA DJECE S POSEBNIM POTREBAMA

Ivana Batarelo Kokić

7. i 8.3.2014.

RASPORED ODRŽAVANJA NASTAVE

- petak, 7. 3. : 16.00-20.00 sati
- subota, 8. 3. : 9.00-12.00 sati

- petak, 14. 3. : 16.00-20.00 sati
- subota, 15. 3. : 10.00-13.00 sati

- ECTS: 4
- Satnica: 20P
- Kolegij: obvezni

Sadržaj kolegija

- I. Pedagogija djece s posebnim potrebama
- II. Inkluzivno obrazovanje
- III. Učenici s teškoćama
- IV. Daroviti učenici
- IV. Provedba integrirane nastave u RH

I. **PEDAGOGIJA DJECE S POSEBNIM POTREBAMA**

Pedagogija djece s posebnim potrebama

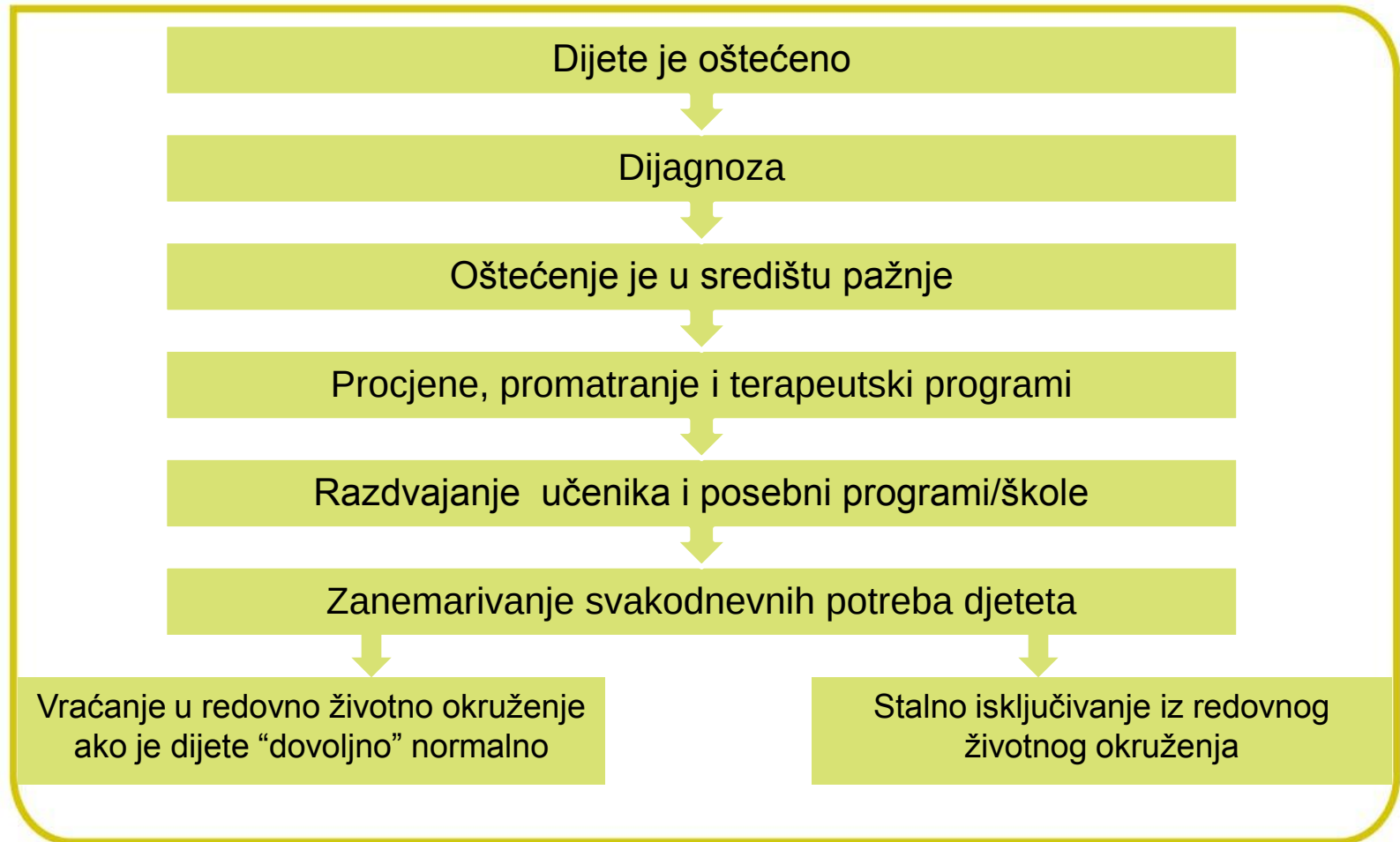
- Pedagogija djece s posebnim potrebama je pristup u kojem se prepoznaju individualne razlike i potrebe učenika.
- Ovaj pristup uključuje:
 - individualno planiranje nastave s prilagođenim metodama
 - sustavno praćenje učenika
 - posebnu opremu, materijale i druge prilagodbe koje pomažu učenicima s posebnim potrebama u stjecanju znanja, vještina i stavova.
- Pedagogija djece s posebnim potrebama usmjerena je na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama, ali i darovite djece.

Priroda posebnih obrazovnih potreba

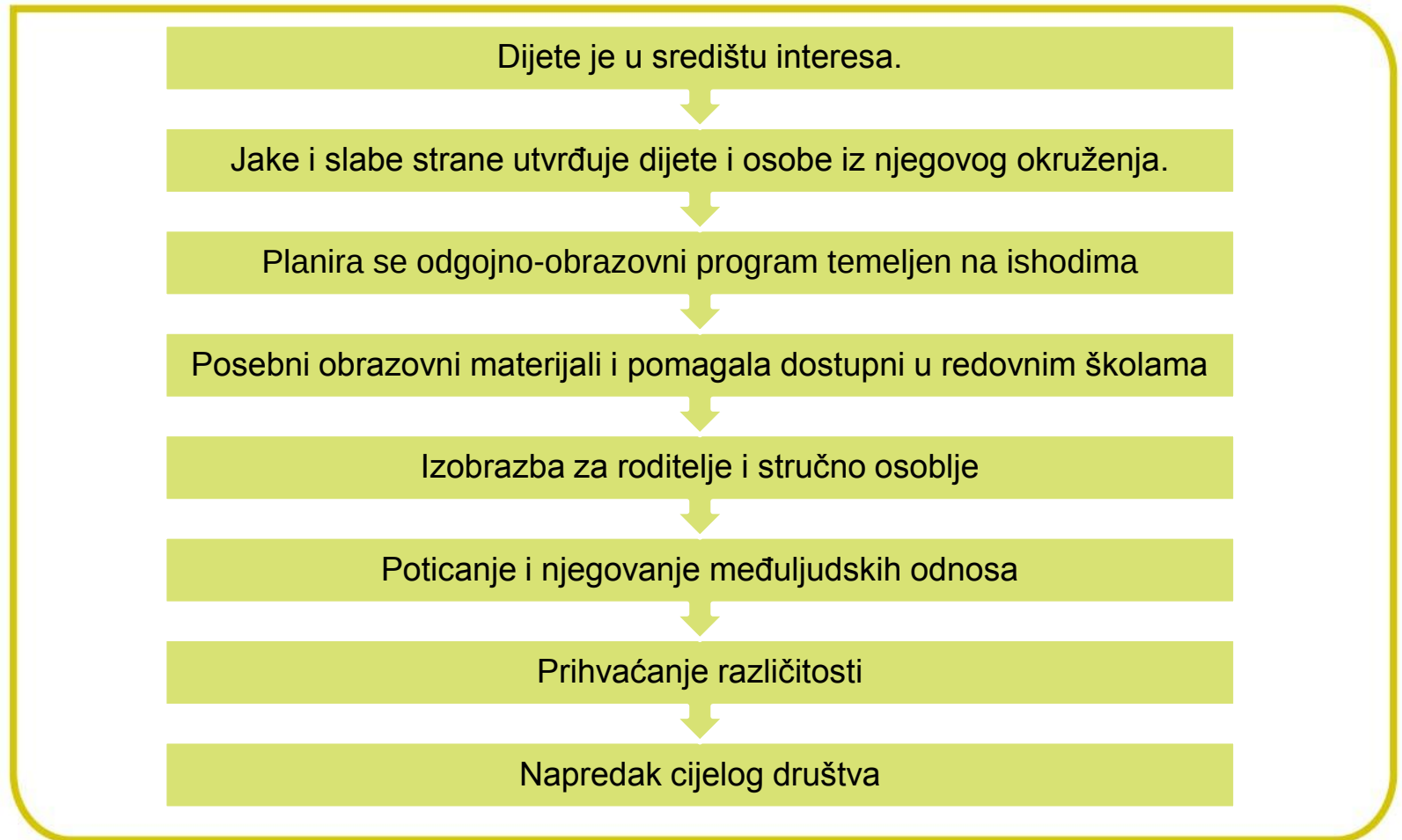
- Učenici s posebnim obrazovnim potrebama mogu imati:
 - Teškoće s nekim ili svim školskim zadaćama
 - Teškoće s čitanjem, pisanjem, brojevima i razumijevanjem informacija
 - Teškoće u izražavanju ili shvaćanju tuđeg govora
 - Teškoće u odnosima s vršnjacima i odraslima
 - Teškoće s ponašanjem u školi
 - Teškoće s planiranjem i provođenjem aktivnosti
 - Neku vrstu osjetilne ili tjelesne potrebe koja može utjecati na njihovo školovanje

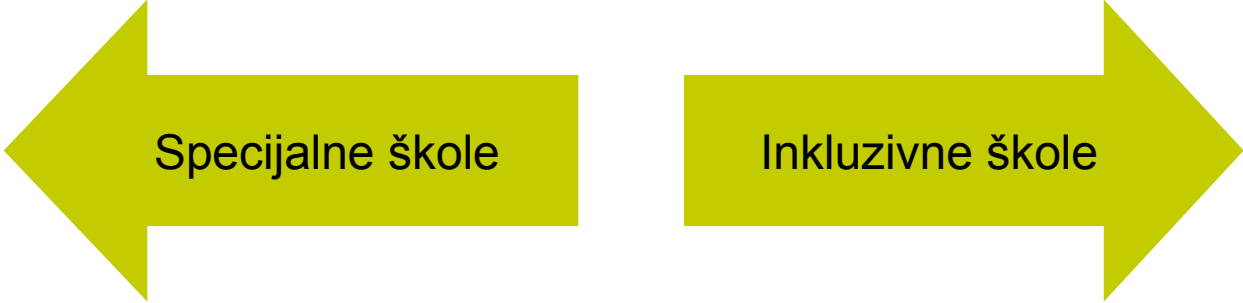
- Kako omogućiti ravnopravno školovanje za sve, u okruženju u kojem postoje mogućnost ostvarivanja potencijala djeteta?
 - Medicinski model pristupa teškoćama
 - Socijalni model pristupa teškoćama

Medicinski model pristupa teškoćama

Socijalni model pristupa teškoćama

Specijalne škole

The diagram consists of two large, solid yellow arrows pointing in opposite directions, one to the left and one to the right. They are positioned horizontally and are separated by a small gap. The entire diagram is enclosed within a thin yellow rounded rectangular border. Above the diagram, there is a solid yellow horizontal bar.

Inkluzivne škole

Povijest specijalnog obrazovanja

- 1784. godina
 - Škola za slijepe u Parizu
 - utemeljitelj Valentin Haüy
 - lingvist i prevoditelj
- 1817. godina
 - The American Asylum at Hartford for the Education and Instruction of the Deaf and Dumb, Connecticut, SAD
- Specijalne škole su u početku osnivane za učenike s oštećenjima vida i/ili sluha.

Povijest specijalnog obrazovanja - Hrvatska

- 1895. godina
 - “Zemaljski zavod za odgoj slijepe djece”
 - prva takva škola u ovom dijelu Europe
 - Centar za odgoj i obrazovanje “Vinko Bek”, Zagreb
- 1930.
 - Škola je djelovala pod nazivom “Specijalna osnovna škola Krajiška ulica”.
 - osnovano posebno odjeljenje za poduku djece s intelektualnim teškoćama.
 - prva takve vrste u Hrvatskoj dok su kasnije slična odjeljenja osnovana i u drugim osnovnim školama u Zagrebu.
 - Škola “Nad lipom”

II. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Utjecaji na inkluzivne sustave

- Frederickson i Cline (2002) navode glavne utjecaje na inkluzivno obrazovanje:
 - Pokreti za ljudska prava 1960tih godina
 - Promjena načina gledanja na ljude s teškoćama u društvu.
 - Nepostojeći znanstveni dokazi o prednostima specijalnih škola.
 - Usmjeravanje na sličnosti između djece s teškoćama i druge djece, umjesto na različitosti.

“Svako dijete ima pravo živjeti bez diskriminacije.”

(Ujedinjeni narodi, 1989)

“Inkluzija i sudjelovanje su ključne za ljudsko dostojanstvo i za uživanje i provedbu ljudskih prava. U području obrazovanja se to očituje u razvoju strategija koje ujednačavaju prilike.”

(UNESCO, 1994)

Inkluzija kao društveni proces

- Inkluzija je stalan proces i omogućava:
 - uključivanje svih učenika u redovnu školu
 - uključivanje osoba s teškoćama u društvo
 - Inkluzivne škole omogućavaju razvoj zajednica s jednakim mogućnostima za sve ljude.

Osjećaji koji se vezuju uz:

Uključivanje (inkluziju)

- Cijenjenost
- Opuštenost
- Zadovoljstvo
- Sreća
- Korisnost

Isključivanje

- Odbačenost
- Uznemirenost
- Ljutnja
- Frustracija
- Nesreća
- Beskorisnost

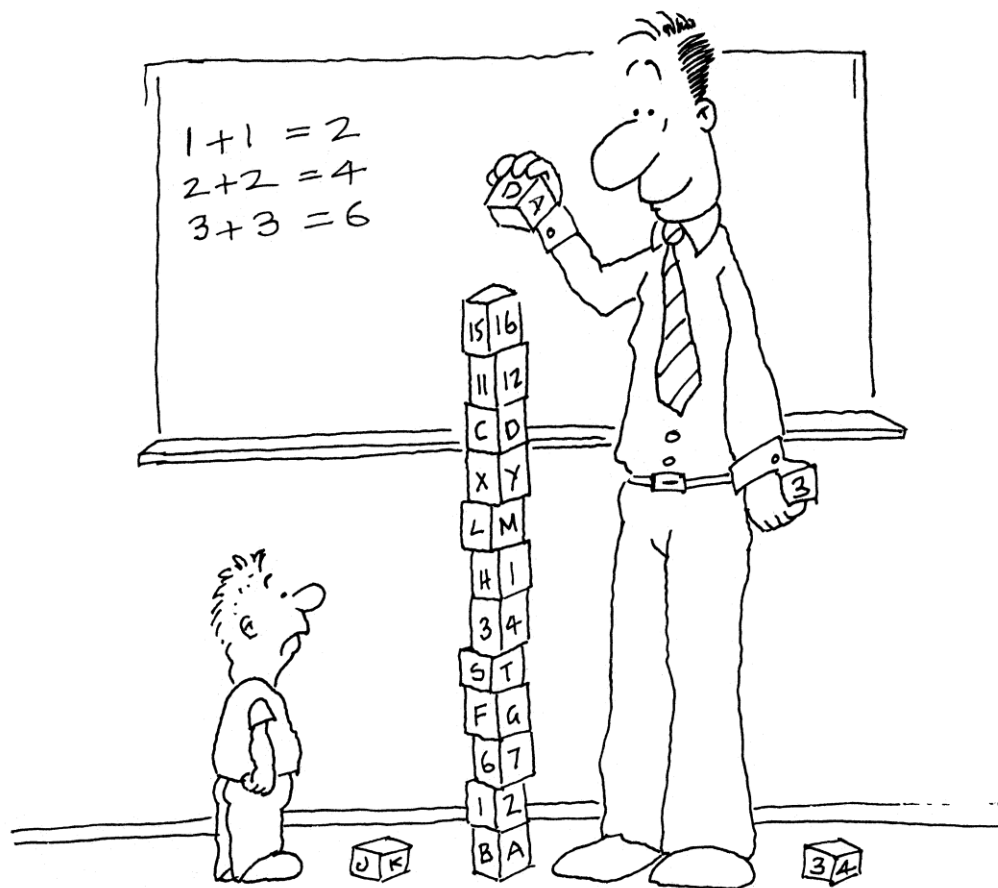
Inkluzivno obrazovanje

- Inkluzivno obrazovanje je sigurno, suradničko odgojno-obrazovno okruženje u kojem su učenici prihvaćeni i koja je osnova za najviša moguća postignuća za svakog učenika.
- Učenje ima više značenja za sve, posebno za učenike za koje postoji opasnost da ih se izdvaja ili isključuje iz redovitog školovanja.
- Mijenjanje obrazovnih politika, kurikuluma, ozračja i prakse u školama te drugim okruženjima za učenje na način da svi učenici s posebnim potrebama mogu zadovoljiti svoje potrebe.

Inkluzivno obrazovno okruženje

- U inkluzivnom obrazovnom okruženju:
 - Inkluzivni pristup je prepoznatljiv u obrazovnoj politici škole, a kako bi se poboljšalo učenje i sudjelovanje za sve učenike.
 - Aktivnosti škole proizlaze iz inkluzivnog ozračja i obrazovne politike.
- Tri principa inkluzije
 1. Postavljanje odgovarajućih zadaća.
 2. Prilagođavanje različitim potrebama učenika.
 3. Savladavanje potencijalnih prepreka za učenje i procjenu znanja za pojedine učenike ili skupine učenika.

Uloga nastavnika nije izvršavati učenikove zadaće

Primjer inkluzivnog obrazovanja

- Wurzburg, G. (1992). Educating Peter [Video dokument]. Preuzeto na: <https://www.cloudy.ec/v/be02376fc9d7b>
- Wurzburg, G. (2001). Graduating Peter [Video dokument]. Preuzeto na:
http://www.youtube.com/watch?v=_XbvNuCy6-o (I dio)
<http://www.youtube.com/watch?v=2lXqd4UA7L0> (II dio)

Provedba obrazovanja za učenike s posebnim potrebama u Hrvatskoj

- Redovite osnovne škole
 - a) potpuna integracija (redoviti razredni odjeli)
 - po redovitom programu uz individualizaciju
 - po prilagođenom programu
 - b) djelomična integracija
 - redoviti razredni odjeli – predmeti iz područja kultura
 - posebni razredni odjeli – obrazovni predmeti po posebnom programu
 - c) posebni odjeli s posebnim programima
- Posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama
 - po redovitom programu
 - po prilagođenom programu
 - po posebnom programu

III. UČENICI S TEŠKOĆAMA

Učenici s teškoćama

1. učenici s oštećenjem vida
2. učenici s oštećenjem sluha
3. učenici s poremećajima glasovno-jezično-govorne komunikacije
4. učenici s motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima
5. učenici sa sniženim intelektualnim sposobnostima
6. učenici s poremećajima pažnje/hiperaktivnosti
7. učenici sa specifičnim teškoćama učenja
8. učenici s poremećajima u ponašanju i emocionalnim poremećajima
9. učenici s poremećajima iz autističnog spektra.

Orijentacijska lista (HNOS)

UČENICI S OŠTEĆENJEM VIDA

Učenici s oštećenjem vida

- Moguća je podjela s obzirom na sposobnost korištenja vida ili potrebu za korištenjem opipa za učenje.
- Slabovidnost
 - osobe koje mogu čitati uz pomoć optičkih pomagala. Neki slabovidni učenici koriste Brailleovo pismo, ali su sposobni koristiti vid prilikom učenja.
- Funkcionalna sljepoća
 - osobe koje najčešće koriste Brailleovo pismo za uspješno čitanje i pisanje. Neke od funkcionalno slijepih osoba mogu koristiti vid za kretanje ili neke druge životne aktivnosti. Prilikom učenja koriste kombinaciju metoda učenja temeljenih na opipu i slušanju.
- Potpuna sljepoća
 - osobe koje putem vida nisu u mogućnosti primati nikakve informacije. Ovi pojedinci uče putem metoda temeljenih na opipu i slušanju i koriste Brailleovo pismo.

Razumijevanje oštećenja vida

- Simulator oštećenja vida
 - Vision Loss Simulation Presentation (2011). Arizona Center for the Blind And Visually Impaired, Inc.
Preuzeto na: <http://www.acbvi.org/albums/Vision/>

Prepoznavanje oštećenja vida

- Mnogi dječji vidni problemi lako se ispravljaju korekcijskim staklima.
- Prema (UNESCO, 2001.) upozoravajući znakovi su:
- Fizički pokazatelji:
 - Crvene oči, natečeni kapci, suzne oči, strabizam.
 - Dijete često trlja oči, zatvara ili prekriva jedno oko, škilji, trepće i mršti se dok čita ili radi neki zahtjevan vizualan posao.
 - Dijete može pokazivati neobičnu osjetljivost na jako ili prigušeno svjetlo.
 - Dijete može imati teškoće u pismenom radu, jer ne može pisati po linijama ili unutar redova.
 - Kratkovidno dijete je sklono izbjegavanju igrališta ili zahtjevnih motoričkih aktivnosti.

Prilagodbe prostora i postupaka

- Prostor treba biti jednostavan i ne prenatrpan.
- Predmeti i potreban materijal trebaju biti uvijek na istom mjestu, a ako promijenimo njihov raspored s tim svakako trebamo upoznati dijete koje ima oštećen vid.
- Vrata moraju biti posve zatvorena ili širom otvorena.
- Učitelj ne treba napuštati učionicu bez prethodnog upozorenja.
 - Kroz razgovor s djetetom, roditeljima i promatranje odrediti najbolje mjesto s kojeg dijete vidi ploču; najvjerojatnije će dijete najbolje vidjeti ako sjedi bliže ploči.
 - Potrebno je paziti na refleksiju svjetla o ploču.
 - Dijete koje je osjetljivo na svjetlo potrebno je odmaknuti od prozora, dozvoliti mu da nosi kapu sa šiltom ili koristi karton kojim će si praviti sjenu pri čitanju i pisanju.
 - Dijete je potrebno upoznati s učionicom i svim školskim prostorijama i tako osigurati njegovo snalaženje u školi.
 - Kontaktirati stručnjake Centra za odgoj i obrazovanje 'Vinko Bek' koji imaju mobilne timove.

Strategije poučavanja za slabovidnu djecu

- Koristiti verbalnu pohvalu ili dodir kako bi ohrabрили dijete.
- Slikovnice i knjige ne trebaju biti prepune detaljima, slika treba biti jedna i mora biti jasna na kontrastnoj podlozi.
- U radu upotrijebiti dodir i verbalne opise, predmete i igračke koji motiviraju dijete.
- Na ploči i nastavnim listićima koristiti velike natpise, razmake između riječi i redova, velike, jednostavne i podebljane fontove.
- Dopustiti djeci da dođu blizu ploče ili nastavnih pomagala kako bi ih lakše vidjela.
- Pročitati na glas ono što je napisano na ploči.
- Koristiti papir s deblje povučenim linijama.
- Ohrabriti dijete da koristi pokazivač ili svoj prst pri čitanju.
- Neka dijete s oštećenjem vida sjedi s djetetom koje vidi, jer mu ono može pomoći naći točnu stranicu i slično.
- Predavanja se mogu snimiti kako bi olakšali ponavljanje i/ili učenje kod kuće.
- Koristiti snimljene verzije knjiga koje su ponekad dostupne u knjižnicama.
- Po potrebi ohrabrivati dijete da koristi pomagala (povećala i sl.)

Postupci i strategije poučavanja za slijepu djecu

- Potrebno je osigurati više vremena za pisanje i čitanje Brailleovog pisma.
- Koristiti nastavna pomagala za slijepe.
- Pri poučavanju koristiti reljefne slike koje je moguće izraditi pomoću lako dostupnih materijala kao što su špaga, pijesak, prutići i sjemenke.
- Fizičke aktivnosti i društvene igre će osigurati dobru vježbu za orijentaciju i sigurno kretanje; u početku će se djeca trebati kretati kroz aktivnost kako bi razumjeli što trebaju činiti.
- Slijepu djecu treba ohrabriti da samostalno hodaju po školi koristeći štap.

Brailleovo pismo

- Slijepa djeca trebaju naučiti Brailleovo pismo.
- Brajica ili Brailleovo pismo je reljefno točkasto pismo koje se čita prstima, a njime se služe osobe oštećena vida koje ne mogu čitati crni tisak.
- Brajica se može pisati ručno pomoću tablice i šila, mehaničkim ili električnim pisaćim strojem te, u novije vrijeme, pomoću osobnog računala ili kompjutorske bilježnice.
- Na internetu su dostupni prevoditelji na Brailleovo pismo
 - <http://libbraille.org/translator.php>

Učenje brajice

- Učenje brajice može početi u svakoj životnoj dobi, a metode te plan i program rada prilagođavaju se individualnim sposobnostima.
- S učenjem brajice najbolje je početi u predškolskoj dobi.

U svladavanju brajice postoje tri osnovna koraka, a to su:

1. predvježbe za čitanje i pisanje,
2. čitanje i pisanje Brailleve abecede, interpunkcijskih znakova, arapskih i rimskih brojki te matematičkih znakova
3. učenje ostalih brajičnih standarda i notacija.

Hrvatski standard za brajicu

1. skupina	2. skupina	3. skupina	4. skupina	5. skupina	6. skupina
1. a, 1 (1)	11. k (13)	21. u (136)	31. è, znak za spuštenu razinu (16)	41. , (zarez) (2)	51. dijakritički znak u stranim slovima (4)
2. b, 2 (12)	12. l (123)	22. v (1236)	32. lj, (u matematici (126)	42. ; (23)	52. velika slova (45)
3. c, 3 (14)	13. m (134)	23. x (1346)	33. æ, korijen (146)	43. : (podijeljeno) (25)	53. povišena razina (34)
4. d, 4 (145)	14. n (1345)	24. y (13456)	34. ð (1456)	44. * (256)	54.) u matematici (345)
5. e, 5 (15)	15. o (135)	25. z (1356)	35. š, kraj povišene razine (156)	45. ? (26)	55. znak za članak (346)
6. f, 6 (124)	16. p (1234)	26. & (12346)	36. nj (1246)	46. ! (235)	56. brojevi znak (3456)
7. g, 7 (1245)	17. q (12345)	27. šestotočka (123456)	37. dž (12456)	47. ", = (2356)	57. veliko slovo (46)
8. h, 8 (125)	18. r (1235)	28. [(12356)	38. razlomačka crta (1256)	48. ((236)	58. kosa slova (456)
9. i, 9 (24)	19. s (234)	29. ž (2346)	39. { (246)	49. * (35)	59. kombinirani predznaci i strelica u matematici (5)
10. j, 0 (245)	20. t (2345)	30.] (23456)	40. w (2456)	50.) (356)	60. predznak za strana pisma (56)
7. skupina					
61. točka, puta kao točka (3)					
62. crtica, minus (36)					
63. mala slova (6)					

Engleski standard za brajicu

Letters:

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
u	v	w	x	y	z	æ	œ		

Numbers:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Other:

!	"	#	\$	%	&	'	(	)	*
+	,	-	.	/	:	;	<	=	>
?	@	[	\	]	^	_	`	{	
}	~	¢	×	÷	—	‘	’	“	”
€	—								

Kineski standard za brajicu

Initials

f	h	g	h	l	m	b	p	s	d	t	w	j	dz	tz	gw	kw	n

Finals

													
a	ε	i	ou	o	ei	ai	eu	au	ei	iu	u	oi	y
													
æy	uí	em	am	im	en	an	in	on	æn	un	yn	er	
													
ar	er	ir	or	ur	ær	æ	ek	ak	ik	ek	ok	uk	
													
æk	et	at	it	ot	æt	ut	yt	ep	ap	ip	m	ŋ	

Tones

	high level	high falling	mid rising	mid level	low level	low rising	low falling

Punctuation

,	.	;	:	?	!	“	”	()	—	...

Izlazna jedinica na brajci za podatke s računala

Ipad na brajici

UČENICI S OŠTEĆENJEM SLUHA

Učenici s oštećenjem sluha

- Stupanj oštećenja sluha
 - određuje hoće li se učenika smatrati gluhim ili nagluhim
 - utječe i na potrebne odgojno-obrazovne prilagodbe.
- Vrijeme nastanka oštećenja sluha
 - prelingvalno, perilingvalno ili postlingvalno,
 - Važno je li oštećenje nastupilo u dojenačkoj dobi ili u razdoblju intenzivnog usvajanja (do druge/ treće godine života) ili je dijete usvojilo govor i jezik prije nastupa oštećenja sluha.
 - Prelingvalna gluhoća vrlo je ozbiljno senzorno oštećenje te utječe na cjelokupni razvoj i psihosocijalno sazrijevanje osobe.

Stupnjevi oštećenja sluha

0	(0-15 dB) Normalan sluh – Nema utjecaja na komunikaciju.
10	
20	(16-25 dB) Lagano oštećenje – Problemi u bučnim okruženjima, tihi govor je teško razumjeti.
30	(26-40 dB) Blago oštećenje – Teško je čuti tihi ili udaljeni govor čak i u tihim okruženjima. Teško prate rasprave u razredu.
40	(41-55 dB) Umjereno oštećenje – Razgovor je moguće pratiti jedino iz blizine.
50	Grupne aktivnosti u razredu je teško pratiti.
60	(56-70 dB) Umjereno do jakog oštećenja – Moguće je čuti samo glasni razgovijetni govor, sve grupne situacije mogu stvarati probleme. Govor je razgovijetan iako osjetno oštećen.
70	(71-90 dB) Jako oštećenje – Moguće je čuti samo glasni razgovor, ali uz
80	nemogućnost razumijevanja pojedinih riječi.
90	(91+ dB) Gluhoća – nije moguće čuti govor. Moguće je čuti neke jako glasne
100	zvukove iz okruženja. Govor je teško razumjeti ili se uopće nije razvio.
110	
120	

Razumijevanje oštećenja sluha

- Simulator oštećenja sluha
 - Starkey (2014). Hearing Loss Simulator. Preuzeto na: <http://www.starkey.com/hearing-loss-simulator>

Prepoznavanje oštećenja sluha

- Neki karakteristični znakovi koji upućuju na oštećenje sluha kod djeteta su:
 - Dijete može djelovati stidljivo ili povučeno, tvrdoglavo i neposlušno.
 - Slab razvoj govora.
 - Dijete govori ili vrlo glasno ili vrlo tiho.
 - Dijete može imati neuobičajene teškoće u praćenju govornih uputa i/ili češće traži da mu se ponovi uputa.
 - Dijete može bolje reagirati na zadatke koji su mu zadani iz neposredne blizine ili na zadatke koji zahtijevaju pismene, a ne usmene odgovore.
 - Dijete može okretati ili naginjati glavu na jednu stranu kako bi bolje čulo.
 - Dijete prvo gleda što drugi učenici rade, a tek onda započinje svoj rad ili traži neki znak od učitelja ili druge djece.
 - Na pitanja ne odgovara ili odgovara sa zakašnjenjem, ponekad daje neprikladne odgovore.
 - Dijete može oklijevati u sudjelovanju u govornim aktivnostima, ne smijati se šalama, i slično
 - Dijete se može izdvajati iz društvenih aktivnosti.
 - Dijete se može žaliti na učestale boli u ušima, prehlade, grlobolje ili učestale upale krajnika.

Prilagodbe prostora i postupaka

- Dijete treba sjediti što bliže učiteljima, odnosno ne treba biti udaljeno više od tri metra.
- Učitelji trebaju sjediti ili stajati okrenuti prema djetetu.
- Ne pokrivati lice knjigom za vrijeme čitanja.
- Ne govoriti za vrijeme pisanja na ploču.
- Djetetu su važne geste i izrazi lica učitelja i druge djece, što mu treba omogućiti.
- Umanjiti zvukove u učionici ili koristiti učionicu u tišem dijelu škole.
- Pobriniti se da dijete nosi slušni aparat ukoliko ga ima, da je on uključen i da su baterije pune.

Strategije poučavanja

- Govoriti jasno i glasno, bez vikanja i pretjerivanja
- Koristiti jednostavne riječi i rečenice uz geste ili slike kako bi djetetu olakšali razumijevanje.
- Praktično im pokazati što se od njih očekuje.
- Staviti ih u par s djetetom koje čuje.
- Provjeriti je li dijete razumjelo upute.
- Dijete s oštećenim sluhom teže se snalazi u skupnom radu zato što više ljudi govori u isto vrijeme. Učitelji mogu iskoristiti te trenutke kako bi licem u lice dali upute djetetu s oštećenim sluhom.
- Ako djetetov govor nije jasan, poslušati što dijete želi reći. Pomoći mu koristiti odgovarajuće riječi i gramatiku, pohvaliti njegov trud u govoru.

Strategije poučavanja za gluha djecu

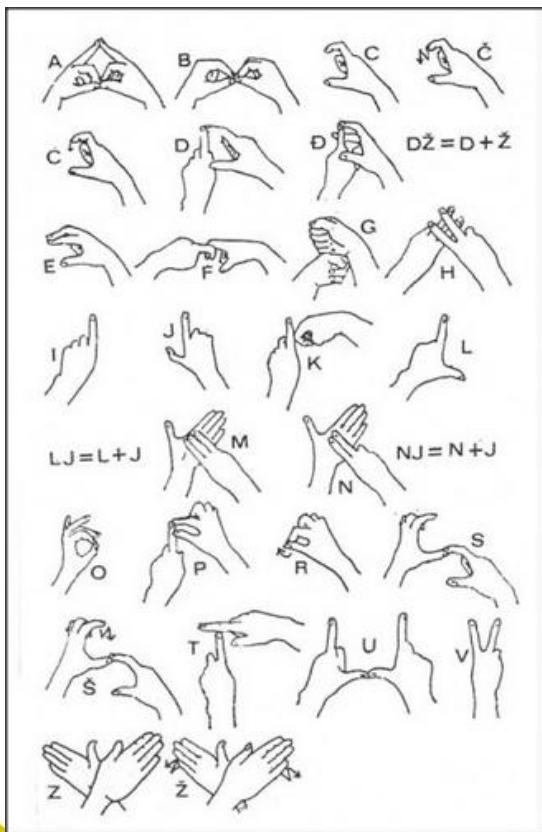
- Kod gluhih osoba osoba glavno sredstvo komunikacije je jezik znakova i čitanje s usana. Kao dodatna sredstva komunikacije mogu se koristiti čitanje i pisanje.
 - Naučiti jezik znakova koji koriste gluhe osobe.
 - Kontaktirati stručnjake poliklinike SUVAG i Centra Slave Raškaj.
 - Povremeno ponoviti lekciju kroz znakove za gluhe ili izmjenjivati govorni jezik i jezik znakova tijekom predavanja.
 - Kada dijete uznapreduje u jezičnim vještinama, uvesti čitanje jer je to najvažniji medij za učenje i komunikaciju.
 - Osigurati djetetu s gluhoćom pisane kopije predavanja. Ponuditi knjige i pisani materijal što češće.

Znakovni jezik

- Znakovni jezik nije univerzalan.
- Svaki znakovni jezik ima svoju vlastitu gramatiku i uči se kao svaki drugi strani jezik.
- Hrvatski znakovni jezik
 - oblik komunikacije koji je najrašireniji u osoba koje su relativno dobro usvojile hrvatski jezik te se potpomažu pojedinim znakovima hrvatskog znakovnog jezika.
 - Kombinira se očitavanjem s usana i istovremenim korištenjem pojedinih znakova koji slijede red riječi na hrvatskom jeziku.

Hrvatski znakovni jezik

Dvoručna abeceda

Jednoručna abeceda

